

ابعاد ولایت‌مداری سردار سلیمانی

سرکار خانم زهرا پارسا^۱

سرکار خانم عصمت دهقان رحمت آبادی

چکیده

یکی از اصول اصلی اسلام، و شاخصه‌های مهمی که به وسیله آن می‌توان ایمان افراد را سنجید، تبعیت از ولی خدا، و میزان ولایت‌مداری فرد است. یکی از خصوصیات بارز قاسم سلیمانی که در عصر حاضر به عنوان یک الگوی اخلاقی، نظامی، سیاسی در دنیا شناخته شده است، ولایت‌مداری اوست. هدف از این نوشتار، تبیین ولایت‌مداری قاسم سلیمانی، با نقل سیره گفتاری و رفتاری ایشان است. از آنجائی که ایشان، به عنوان یک الگو در عصر حاضر مورد توجه مردم دنیا هستند، تبیین این جنبه از شخصیت ایشان، در جهت ترویج امر ولایت، اهمیت بسیار زیادی دارد. در این نوشتار با بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای، و با روش توصیفی، به تبیین ابعاد ولایت‌مداری سردار سلیمانی با استفاده از سیره گفتاری و رفتاری ایشان پرداخته می‌شود. نتیجه حاصل از این نوشتار این است که اولاً در مکتب سلیمانی، ولایت مهمترین شاخصه برای انتخاب مسئولین است، ثانیاً مسئله ولایت، نکته اساسی است که در وصیتنامه ایشان مکرر به آن سفارش شده است، ثالثاً ارتباط خاص قاسم سلیمانی با رهبر انقلاب اسلامی، و اطاعت محض ایشان از خط امام خمینی، در عمل و گفتار، نشان از این دارد که ایشان خود را سرباز ولایت می‌دانستند، و اصلی‌ترین وظیفه خود را در پیروی از این خط می‌دیدند.

کلید واژه: اطاعت، رفتار، سیره، گفتار، ولایت، ولایت‌مداری.

^۱ طلبه سطح دو مدرسه علمیه فاطمیه

مقدمه

در مکتب اسلام، ولایت یکی از اصول محسوب می‌شود و به فرموده قرآن کریم، اطاعت محض از رسول خدا و معصومین بر همه مسلمانان واجب است. این اطاعت و پیروی، چیزی جز ولایت‌مداری نیست. در عصر حاضر نیز پیروی از خط ولایت فقیه، مصداق اصلی ولایت‌مداری است، به جهت اینکه طبق اعتقاد شیعه، ولایت فقیه، همان ولایت رسول خدا و اهل بیت معصومین است که در زمان غیبت کبری، به شکل تبعیت از جانشینان ایشان بروز پیدا کرده است.

قاسم سلیمانی، بدون شک یکی از شهیدانی است که دارای مکتب است، و میلیون‌ها انسان در سراسر دنیا، ایشان را اسوه شجاعت، دلاوری، و مبارزه با کفر و استکبار جهانی می‌دانند، و خط ایشان را به عنوان خط شهادت و اسلام ناب می‌شناسند.

یکی از صفات قاسم سلیمانی، که در حیات فردی، شغلی، سیاسی، اجتماعی و... ایشان مشهود است، پیروی ایشان از خط ولایت فقیه است. در این نوشتار با مطالعه ای در سیره رفتاری و گفتاری ایشان، نکاتی در مورد ولایت‌مداری ایشان بیان می‌گردد، به هدف اینکه مطالب این نوشتار، موجب شناخت بعدی مهم از ابعاد شخصیت ایشان باشد و زمینه الگو پذیری از ایشان را به خصوص برای نسل جوان فراهم آورد.

سؤال اصلی این نوشتار این است که در سیره رفتاری و گفتاری قاسم سلیمانی، ولایت‌مداری چه جایگاهی دارد؟ با مطالعه خاطرات، بیانات، و نحوه ارتباط ایشان با رهبر انقلاب، پاسخ به این سؤال تا حد زیادی روشن می‌گردد.

اهمیت این موضوع در عصر حاضر غیرقابل انکار است، به جهت اینکه قاسم سلیمانی به عنوان یکی الگوی جهانی، به خصوص در کشورهای منطقه شناخته شده است، و معرفی ایشان به عنوان سرباز ولایت، سبب روشن شدن جایگاه ولایت فقیه در عصر حاضر می‌گردد.

با تحقیق و بررسی در میان منابع موجود روشن می‌شود که در موضوع مورد بحث، تاکنون آثاری نوشته شده است که از جهاتی ارتباط با پژوهش مورد نظر ما دارد، گرچه هرکدام از این آثار دارای ویژگی‌های مربوط به خود هستند، و با نوشتار حاضر تفاوت‌هایی دارند؛ در این بخش، برخی از این آثار اشاره می‌شود.

۱. اخلاق سیاسی در مکتب شهید سلیمانی، حسن خلیلی؛ در این مقاله، نویسنده به طور کلی در مورد اخلاق سیاسی قاسم سلیمانی مباحثی را مطرح کرده است که ولایتمداری یکی از نکات برجسته‌ای است که در سیره سیاسی ایشان دیده می‌شود. تفاوت این مقاله با نوشتار حاضر در این است که مقاله مذکور، به خصوص متمرکز بر بحث ولایتمداری نیست و اخلاق سیاسی قاسم سلیمانی را بررسی کرده است.

۲. جایگاه ولایت در مکتب شهید حاج قاسم سلیمانی، اکبر اشرفی؛ در این مقاله، نویسنده در مورد جایگاه ولایت در مکتب قاسم سلیمانی نکات خوبی را بیان کرده است. قسمت عمده مباحث این مقاله، مربوط به وصیتنامه ایشان می‌شود، و به طور جامع در مورد ولایتمداری قاسم سلیمانی، در این نوشتار بحث نشده است، به خصوص در سیره عملی ایشان؛ با توجه به این نکته، نوشتار حاضر می‌تواند خلأ موجود در این مقاله را مرتفع سازد.

۳. ویژگی‌های مکتبی، رفتاری و دستاوردهای سردار سلیمانی، امید مهدیه؛ در این مقاله نیز در مورد مکتب قاسم سلیمانی و ابعاد رفتاری وی بحث شده است که به مسئله ولایتمداری نیز به عنوان یکی از این ویژگی‌ها اشاره شده است. از آنجائی که تمرکز نوشتار حاضر بر مسئله ولایتمداری است، با مقاله مذکور متفاوت خواهد بود.

نتیجه بررسی در میان منابع موجود این است که در مورد ولایتمداری قاسم سلیمانی، اثر جامعی که در ابعاد مختلف، به طور جامع، رفتار و گفتار ایشان را بحث کرده باشد، یافت نشد، از اینرو نوشتار حاضر می‌تواند گامی در تحقق این امر باشد.

الف) مفهوم‌شناسی

در این قسمت از نوشتار، برخی از مفاهیم کلیدی که در این مقاله دارای اهمیت ویژه هستند، مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱) ولایت‌مداری

ولیّ و ولایت از ریشه «ولی» هستند که در کتب لغت معانی مختلفی برای آن ذکر شده است که چند مورد را ذکر می‌کنیم:

برخی از کتب لغت همچون «مصباح المنیر»^۱ ریشه اصلی این واژه را معنای قرب و نزدیکی می‌دانند.^۲ برخی دیگر نیز همچون «مفردات» ریشه این کلمه را نوعی رابطه خاصی می‌دانند که بین دو چیز برقرار می‌شود که نصرت، دوستی، ولایت پدر و ... همگی از مصادیق این رابطه هستند.^۳ همچنین با مراجعه به کتب مختلف لغت روشن می‌شود که معانی دیگری همچون: سلطان، دوست، آزاد کننده، ناصر، سید، بزرگ، رب، صاحب، همسایه و... نیز برای این ماده ذکر شده است که در اصل از مصادیق این معنا هستند نه معانی آن.^۴ در فرهنگ نامه‌های لغت فارسی نیز چند معنای اخیر برای واژه ولایت ذکر شده است.^۵

در کتاب «التحقیق» نیز که ریشه کلمات را به طور گسترده و همراه با مصادیق آن ذکر می‌کند، ایشان ولایت را نوعی رابطه می‌داند که بین دو چیز برقرار است و در نتیجه یک چیز در پس چیز دیگری قرار می‌گیرد، این رابطه می‌تواند رابطه نیک یا بد باشد و همه معانی چون دوستی، نزدیکی، ولایت فقهی و حقوقی را در بر می‌گیرد. این رابطه و نحوه آن در علوم مختلف همچون ولایت در فقه، کلام، حقوق و... معنا می‌شود.^۶

۱. فیومی، مصباح المنیر، ج ۲ ص ۶۷۲.

۲. مصطفوی، التحقیق فی کلمات القرآن، ج ۱۳ ص ۲۰۲.

۳. راغب اصفهانی، مفردات الفاظ القرآن، ص ۸۸۵.

۴. جوهری، الصحاح، ج ۶ ص ۲۵۲۸.

۵. نفیسی، فرهنگ نفیسی، ج ۵ ص ۳۸۸۷؛ دهخدا، فرهنگ متوسط دهخدا، ج ۲ ص ۳۱۴۲.

۶. مصطفوی، التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، ج ۱۳ ص ۲۰۳.

کلمه مدار به صورت پسوند در برخی از کلمه‌های مرکب به معنی التزام و توجه به امری و به عنوان محور و آنچه که گردش و جریان کاری یا چیزی به گرد آن و از برکت آن مستعمل است: اسلام‌مدار. ایران‌مدار. جهان‌مدار. سیاست‌مدار. شریعت‌مدار.^۱

در اصطلاح نیز مراد از ولایتمداری، التزام به امر ولایت است، این ولایت دارای مصادیق مختلفی است، که در عصر حاضر مهمترین مصداق آن، ولایت فقیه محسوب می‌شود که به اعتقاد شیعه، همان نیابت از امام زمان (علیه السلام) است.

(۲) سیره

سیره یا سیرت، در زبان فارسی و عربی استعمال می‌شود. در زبان فارسی، سیرت به معنای روش، طریق، کردار، کار، عادت، هیئت، هیکل، شکل، سرشت و خوی هر چیز یا کسی به کار می‌رود.^۲ در زبان عربی نیز، سیره مصدر از ماده «سیر» است، که به معنای رفتن، حرکت کردن، سفر کردن به کار می‌رود، و مراد از سیره، همان طریقت و روش، یا حالتی است که انسان طبق آن رفتار می‌کند.^۳ در اصطلاح علوم نیز هرگاه معنای سیره استعمال می‌شود، همان معنای لغوی آن مراد است، از جمله در اصطلاح قرآنی، سیره به همان معنای روش، یا طریقت آمده است.^۴

(ب) نگاهی اجمالی به زندگی قاسم سلیمانی

قاسم سلیمانی در سال ۱۳۳۵ش در روستای دورافتاده قنات ملک در استان کرمان متولد شد. در ۱۲ سالگی وارد کرمان شده و به شغل بنایی مشغول شد و چند سال بعد نیز به عنوان پیمانکار وارد سازمان آب شده و در همان سالها فعالیتهای انقلابی خود را شروع کرد. وی پس از پیروزی انقلاب اسلامی به عضویت سپاه پاسداران درآمد، او در ابتدای جنگ فرماندهی دو گردان از نیروهای کرمانی را بر عهده داشت، تا اینکه با پیشنهاد حسن باقری، در نهایت تیپ جدیدی از نیروهای کرمانی را تشکیل داده و فرماندهی کرد.

وی در دفاع مقدس نقش مهمی داشت و در عملیاتهای مختلف از جمله کربلای ۴ و ۵ با نیروهای تحت امر خود حاضر بود.

۱. دهخدا، فرهنگ متوسط دهخدا، ج ۲ ص ۲۶۴۲.

۲. نفیسی، فرهنگ نفیسی، ج ۳ ص ۱۹۷۴.

۳. ابن منظور، لسان العرب، ج ۴ ص ۳۹۰؛ جمعی از محققین، المنجد فی اللغة العربیة المعاصرة، ص ۷۳۲.

۴. قرشی، قاموس قرآن، ج ۳ ص ۳۶۱.

می‌شود و در نیروی قدس حداقل بیست سال این ارتباط مستمر وجود دارد. من این‌طور تعبیر می‌کنم که حاج قاسم شاگرد مکتب امام(ره) بود و استاد این مکتب، رهبر معظم انقلاب هستند که ایشان تعلیم می‌دهند و او درس می‌گیرد و در کنار ولایت رشد می‌کند؛ او شاگرد است و آقا استاد. پس از آن، سردار سلیمانی طبق مرام و اندیشه امام(ره) و مرام و اندیشه آقا شاگرد تربیت می‌کند. شاگردان مکتب سلیمانی چه کسانی هستند؟ رزمندگان مدافع حرم: فاطمیون، زینبیون، حیدریون، سوری‌ها، ایرانی‌ها، فلسطینی‌ها، حزب‌الله، انصارالله. او همچنین عده‌ای را هم به‌عنوان استاد مشخص کرده که دائم به این شاگردان تأکید می‌کنند دقت کنید! اخلاق شما روی دیگران اثر می‌گذارد، شما الگوی دیگرانید، توجه داشته باشید یک بزرگ‌تر هرگونه رفتار کند، زیردستان او یاد می‌گیرند. پس او به همه این نکات توجه می‌کند؛ مثلاً این که اگر در میدان جنگ وارد خانه‌ای شدید، این اجازه را داشته‌اید یا نه؟ حلال بود یا حرام؟ مکتب امام(ره)، مکتب اسلام است، مکتب سلیمانی هم مکتب اسلام است؛ بنابراین او می‌خواهد نیروهایش بر اساس حکم شرعی عمل کنند»^۱.

چنانکه در بیان فوق نقل گردید، مکتب امام، مکتب اسلام است، قاسم سلیمانی به خاطر اینکه خود را شاگرد این مکتب می‌دانست، در طول حیات خود ذره‌ای از خط ولایت فاصله نگرفت، و عمل به دستورات شرعی را در رأس امور، وظیفه خود می‌دانست.

آنچه به عنوان خاطره از برخی از دوستان ایشان نقل گردید را در مقام عمل، خود سلیمانی به نمایش گذاشته بود، ایشان در نامه‌های خود به رهبر انقلاب اسلامی، خود را سرباز خط ولایت معرفی می‌کرد، این نکته در کردار ایشان نیز برای همه مشهود بود. در نامه ایشان به رهبر انقلاب، بعد از ریشه کن شدن داعش در منطقه، چنین آمده است:

«حقیر به‌عنوان سرباز مکلف‌شده از جانب حضرت‌عالی در این میدان، با اتمام عملیات آزادسازی ابوکمال آخرین قلعه‌ی داعش با پایین کشیدن پرچم این گروه آمریکایی صهیونیستی و برافراشتن پرچم سوریه، پایان سیطره‌ی این شجره‌ی خبیثه‌ی ملعونه را اعلام می‌کنم و به نمایندگی از کلیه‌ی فرماندهان و مجاهدین گمنام این صحنه و هزاران شهید و جانباز مدافع حرم ایرانی، عراقی، سوریه‌ای، لبنانی، افغانستانی و پاکستانی که برای دفاع از جان و نوامیس مسلمانان و مقدسات آنان جان خود را فدا کردند، این پیروزی بسیار بزرگ و سرنوشت‌ساز را به حضرت‌عالی و ملت بزرگوار ایران اسلامی و ملت‌های مظلوم عراق و سوریه و دیگر مسلمانان جهان تبریک و تهنیت عرض می‌نمایم و پیشانی شکر را در مقابل پیشگاه خداوند قادر متعال به شکرانه‌ی این پیروزی بزرگ بر زمین می‌سایم.

۱. گفتگو با حجه الاسلام علی شیرازی، تاریخ: ۱۳۹۹/۱۰/۲۰؛ سایت نشر آثار رهبر انقلاب اسلامی: Khamenei.ir

و مَا النَّصْرَ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ

فرزند و سربازتان»^۱

قاسم سلیمانی با پیروی از خط امام و رهبری در طول عمر خویش، به جامعه اسلامی ثابت کرد که در دوران غیبت امام زمان (علیه السلام) نیز هنوز سربازانی هستند که جان، مال، آبرو و هستی خود را فدای اسلام کنند، و در عمل نشان داد که برای سربازی امام عصر (عجل الله فرجه) آمادگی و لیاقت کافی را دارد.

۱ . نامه سردار سلیمانی به رهبر انقلاب اسلامی؛ سایت نشر آثار سردار سلیمانی، تاریخ: ۱۳۹۶/۸/۳۰: Soleimani.ir

نتیجه‌گیری

این نوشتار، با عنوان ولایت‌مداری در سیره رفتاری و گفتاری سردار سلیمانی، و با هدف تبیین جایگاه ولایت‌مداری در رفتار و گفتار ایشان صورت گرفت. هدف از مطالبی که بیان گردید این بود که اصل ولایت در زندگی قاسم سلیمانی، و جایگاه آن روشن شود، و التزام ایشان به خط ولایت در رفتار و گفتار، تبیین و تشریح گردد.

نتیجه حاصل از این نوشتار این است که اولاً با مطالعه وصیتنامه ایشان، به خوبی به دست می‌آید که دغدغه اصلی ایشان، امر ولایت فقیه، و پیروی از خط ولایت بوده است، ثانیاً طبق بیانات و مطالب به جای مانده از ایشان، ملاک اصلی در پذیرش مسئولیتهای سیاسی، و انتخابهای مهم، پیروی افراد از خط ولایت است، ثالثاً ارتباط نزدیکی که ایشان با مقام معظم رهبری داشت، جملائی که نسبت به ایشان گفته شده است، و جملائی که ایشان نسبت به رهبر انقلاب بیان کرده اند، همگی گویای ولایت‌مداری ایشان، و اهمیت این مسئله در زندگی قاسم سلیمانی دارد.

از دیگر اموری که گویای ولایت‌مداری ایشان است، توصیه‌هایی است که خطاب به علمای اسلام، در حمایت از خط ولایت، به خصوص پیروی از شخص آیت الله خامنه‌ای صورت داده‌اند، که این امر به خصوص در وصیتنامه ایشان نمود خاصی دارد.

همچنین از مباحث این نوشتار روشن گردید که قاسم سلیمانی، در رفتار و گفتار، همواره خود را سرباز ولایت می‌دانست، و تمام تلاش خود را برای ایفاء صحیح این نقش انجام داد و در نهایت در ادای این وظیفه به شهادت رسید، توصیه به ولایت، سفارش همیشگی سلیمانی بود که در تمام دوران زندگی خود، تأکید بر آن را در دستور کار خود قرار داده بود.

فهرست منابع

* قرآن کریم، ترجمه مکارم شیرازی.

* نهج البلاغة.

۱. اکبری مزدآبادی، علی، جستاری در خاطرات حاج قاسم سلیمانی، تهران: یازهرا، چاپ اول، ۱۳۹۴.
۲. پایگاه بسیج صاحب الزمان، سرباز قاسم سلیمانی، اصفهان: مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه، ۱۳۹۸.
۳. خامنه ای، سید علی، خط امام، تهران: مؤسسه انتشارات انقلاب اسلامی، چاپ اول، ۱۳۹۸.
۴. دهخدا، علی اکبر، فرهنگ متوسط دهخدا، تهران: دانشکده ادبیات، چاپ دوم، ۱۳۹۰.
۵. قرائتی، محسن، تفسیر نور، تهران: درسهای از قرآن، چاپ اول، ۱۳۸۸.
۶. قرشی، علی اکبر، قاموس قرآن، تهران: دارالکتب الاسلامیه، چاپ ششم، ۱۳۷۱.
۷. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران: دارالکتب الاسلامیه، چاپ سی و دوم، ۱۳۷۴.
۸. نفیسی، علی اکبر، فرهنگ نفیسی، تهران: خیام، چاپ اول، بی تا.
۹. ابن ابی الحدید، عبدالحمید، شرح نهج البلاغة، قم: مکتبه آیت الله مرعشی نجفی، چاپ اول، ۱۴۰۴ق.
۱۰. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، بیروت: دار الفکر، چاپ سوم، ۱۴۱۴ق.
۱۱. جمعی از محققین، المنجد فی اللغة العربیة المعاصرة، بیروت: مشرق، چاپ اول، ۲۰۰۰م.
۱۲. جوهری، اسماعیل، الصحاح، تهران: امیری، چاپ اول، ۱۳۶۹.
۱۳. حرانی، ابن شعبه، تحف العقول، قم: جامعه مدرسین، چاپ دوم، ۱۳۶۳.
۱۴. حرعاملی، محمد بن حسن، تفصیل وسائل الشیعة، قم: آل البيت، چاپ سوم، ۱۴۱۶ق.
۱۵. راغب اصفهانی، حسین، مفردات الفاظ القرآن، بیروت: دارالقلم، چاپ اول، ۱۴۱۲ق.

۱۶. شهید ثانی، زین الدین، منیة المرید، قم: الاعلام الاسلامی، چاپ اول، ۱۴۰۹ق.
۱۷. طبرسی، حسن بن فضل، مکارم الأخلاق، قم: الشریف الرضی، چاپ چهارم، ۱۳۷۰.
۱۸. فیض کاشانی، محسن، الوافی، اصفهان: کتابخانه امیرالمؤمنین، چاپ اول، ۱۴۰۶ق.
۱۹. _____، تفسیر صافی، تهران: صدر، چاپ دوم، ۱۴۱۵ق.
۲۰. فیومی، احمد بن محمد، المصباح المنیر، قم: دارالهجره، چاپ دوم، ۱۴۱۴ق.
۲۱. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، تهران: دارالکتب الاسلامیة، چاپ چهارم، ۱۴۰۷ق.
۲۲. مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، بیروت: داراحیاء التراث، چاپ سوم، ۱۴۰۳ق.
۲۳. مصطفوی، حسن، التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ اول، ۱۳۶۸.
۲۴. اشرفی، اکبر، مقاله: جایگاه ولایت در مکتب شهید حاج قاسم سلیمانی، مجله مهدویت، شماره ۶۱؛ سال ۱۴۰۱.
۲۵. کریم پور، سیران، مقاله: ولایت مداری از دیدگاه نهج البلاغة، مجله پیشرفتهای نوین، شماره ۴۶؛ فروردین ۱۴۰۱.
۲۶. سایت نشر آثار شهید سردار قاسم سلیمانی: Soleimani.ir
۲۷. سایت نشر آثار مقام معظم رهبری: khamenei.ir
۲۸. مجموعه نرم افزارهای کامپیوتری علوم اسلامی نور.